

BOSHQARUV HISOBIDA ISHLAB CHIQRISHNI TASHKIL ETISH

Tilovbekova Aziza

Alijonov Saidaxmad

Talipova Sarvinoz

Axmadjonov Bobur

Guliston davlat universiteti talabalari

Turayeva Gulizahro

Guliston davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur ishda boshqaruv hisobining ishlab chiqarish jarayonini tashkil etishdagi o'рни va ahamiyati yoritilgan. Boshqaruv hisobi korxonaning ichki boshqaruv qarorlarini qabul qilish, ishlab chiqarish xarajatlarini nazorat qilish va samaradorlikni oshirish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni tayyorlashga xizmat qilishi ko'rsatib berilgan. Ishlab chiqarishni tashkil etish bosqichlari, xarajatlarning tasnifi, budjetlashtirish va nazorat qilish jarayonlari batafsil tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy ishlab chiqarish tizimlari — Lean Production, Kaizen va Just-in-Time konsepsiyalari orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish yo'llari haqida fikr yuritilgan. Tezisdagi boshqaruv hisobining ishlab chiqarish natijalarini tahlil qilish va strategik qarorlar qabul qilishdagi roli ham asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: boshqaruv hisobi, ishlab chiqarish, xarajatlarni boshqarish, mahsulot tannarxi, zamonaviy yondashuvlar, Lean Production, Kaizen, Just-in-Time, iqtisodiy samaradorlik, korxonalar rentabelligi.

Annotation. This work highlights the role and importance of management accounting in organizing the production process. It is shown that management accounting serves to prepare the information necessary for making internal management decisions of the enterprise, controlling production costs and increasing efficiency. The stages of organizing production, classification of costs, budgeting and control processes are analyzed in detail. Also, ways to increase production efficiency through modern production systems - Lean Production, Kaizen and Just-in-Time concepts are considered. The thesis also substantiates the role of management accounting in analyzing production results and making strategic decisions.

Key words: management accounting, production, cost management, product cost, modern approaches, Lean Production, Kaizen, Just-in-Time, economic efficiency, enterprise profitability.

KIRISH

Bugungi zamonaviy iqtisodiy sharoitda korxonalarining muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi, avvalo, ishlab chiqarish jarayonini to'g'ri tashkil etish va boshqaruv hisobini samarali yuritishga bevosita bog'liqdir. Boshqaruv hisobi korxonaning ichki ehtiyojlari uchun ishlab chiqarish xarajatlarini nazorat qilish, mahsulot tannarxini aniqlash va qarorlar qabul qilish uchun zarur bo'lgan muhim ma'lumotlarni taqdim etadi. Ayniqsa, ishlab chiqarish sohasida boshqaruv hisobining to'g'ri tashkil etilishi resurslardan samarali foydalanish, isroflarni kamaytirish va korxonalar rentabelligini oshirish imkonini beradi.

Mazkur ishda boshqaruv hisobining ishlab chiqarish faoliyatini tashkil etishdagi o'рни, ishlab chiqarish jarayonining asosiy bosqichlari, xarajatlarni boshqarish va zamonaviy ishlab chiqarish usullari haqida fikr yuritiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Boshqaruv hisobi va ishlab chiqarishni tashkil etish masalalari ko'plab iqtisodchi olimlar va amaliyotchilar tomonidan o'rganilgan. Ularning asarlari boshqaruv hisobining nazariy asoslari, ishlab chiqarish jarayonida xarajatlarni rejalashtirish, nazorat qilish va optimallashtirish masalalariga bag'ishlangan. Xususan, R.A. Anthony va D.F. Hawkins kabi olimlar o'zlarining "Accounting: Text and Cases" nomli ishlarida boshqaruv hisobining amaliy ahamiyatini va ishlab chiqarish jarayonida qaror qabul qilishdagi rolini chuqur yoritib berganlar.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, boshqaruv hisobini to'g'ri tashkil etish ishlab chiqarish resurslaridan samarali foydalanish, xarajatlarni kamaytirish va mahsulot tannarxini optimallashtirish imkonini beradi. Zamonaviy yondashuvlar — Lean Production, Kaizen va Just-in-Time kabi tizimlar boshqaruv hisobi ma'lumotlaridan foydalanish orqali ishlab chiqarish jarayonlarini yanada samarali tashkil etishga imkon yaratmoqda. Bu yondashuvlar isroflarni kamaytirish, sifatni oshirish va mahsulotni belgilangan muddatlarda yetkazib berish orqali raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi. Tahlil natijalariga ko'ra, boshqaruv hisobining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat ekanligi aniqlangan:

- ishlab chiqarish xarajatlarini aniq va tizimli hisobga olish;
- ishlab chiqarish samaradorligini tahlil qilish va baholash.

1-jadval

Boshqaruv hisobida ishlab chiqarish xarajatlarining tasnifi

Xarajat turi	Ta'rifi	Misollar
Bevosita xarajatlar	Mahsulot ishlab chiqarish bilan bevosita bog'liq xarajatlar	Xom ashyo, asosiy ishchilar maoshi
Bilvosita xarajatlar	Bir nechta mahsulotlarga umumiy tarzda taalluqli xarajatlar	Elektr energiyasi, sex rahbarining maoshi
O'zgaruvchan xarajatlar	Ishlab chiqarish hajmiga mutanosib ravishda o'zgaradigan xarajatlar	Xomashyo sarfi, ishlab chiqarishdagi ish haqi
Doimiy xarajatlar	Ishlab chiqarish hajmiga bog'liq bo'lmagan, doimiy xarajatlar	Ijara haqlari, uskunalarni amortizatsiya xarajatlari

XULOSA

O'rganilgan mavzu asosida quyidagilarni xulosa qilish mumkin:

Boshqaruv hisobi ishlab chiqarish faoliyatining samaradorligini oshirish va korxonada resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. U korxonada ichki ehtiyojlari uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni tayyorlab, xarajatlarni rejalashtirish, nazorat qilish va tahlil qilish imkonini beradi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, boshqaruv hisobi nafaqat ishlab chiqarish xarajatlarini aniqlash va kamaytirishda, balki korxonani strategik rivojlantirish va raqobatbardoshligini oshirishda ham beqiyos ahamiyat kasb etadi. Ishlab chiqarish jarayonida Lean Production, Kaizen va Just-in-Time kabi zamonaviy yondashuvlardan foydalanish, boshqaruv hisobi ma'lumotlariga asoslanib, xarajatlarni optimallashtirish va mahsulot sifatini oshirish imkonini yaratadi. Umuman olganda, boshqaruv hisobi ishlab chiqarish faoliyatining barqarorligini ta'minlash, samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilish va umumiy iqtisodiy natijalarni yaxshilashning asosiy vositalaridan biri hisoblanadi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. Toshmatov T.S., Sodikov Sh.A. — "Boshqaruv hisobi", Toshkent, 2021.
2. Anthony R.A., Hawkins D.F. — "Accounting: Text and Cases", 13th Edition.
3. Khozreva N.P., Melnik M.V. — "Upravlencheskiy uchët", Moskva, 2019.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli iqtisodiyot va boshqaruvni rivojlantirish" to'g'risidagi farmonlari.
5. Chorshanbayev, U., & Muratjanova, L. (2024). Improving the methodology for using entrepreneurial activity in improving the well-being of the population. *Modern Science and Research*, 3(5), 475-483.
6. Тураева, Г. К. (2024). Актуальность обеспечения стабильности производства зерна в национальной экономике. *Экономика и социум*, (2-1 (117)), 1387-1394.
7. Turayeva, G., Mullajonov, B., Qurbonbekov, R., To'raqulov, S., Mamadaliyev, U., & Fozilov, S. (2023). Buxgalteriya hisobining usullari va tamoyillari. *Наука и технология в современном мире*, 2(14), 53-55.
8. Gulizahro, T., Shohzodbek, S., Nodirjon, I., Nasiba, R., & Yulduz, X. J. (2023). The Role and Importance of Industry in the Fight against Poverty in Today's Economy.